

LITERATUURBULLETIN

Inhoud

Ontvangen/235

Recensies/235

Jos Vroege

Lankveld, J. van (2004). *Naar de 7de hemel. Verbeter zelf je seksuele relatie*/235

Luk Gijs

Bailey, J.M. (2003). *The man who would be queen. The science of gender-bending and transsexualism*/236

Gabriël Van Damme

Geffner, R., Crumpton Franey, K., Geffner Arnold, T., & Falconer, R.(Eds.) (2003). *Identifying and treating sex offenders. Current approaches, research and techniques*/238

Seksuologische Tijdschriften/241

Ontvangen

Anand, M. (2005). *Werkboek seksuele extase. De weg van skydancing-tantra*. Haarlem: Altamira-Becht, 144 pag., • 12,50.

Dolan, Y.M. (2005). *Omgaan met seksueel misbruik. Oplossingsgerichte therapie en Ericksoniaanse hypnose voor volwassenen*. Amsterdam: Harcourt, 196 pag., • 32,00.

Gersons, B.P.R., & Olf, M. (Red). (2005). *Behandelingsstrategieën bij posttraumatische stress-stoornissen* [Tweede, herziene druk] Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 174 pag., • 27,50

Graupner, H., & Bullough, V.L. (Eds.) (2004). *Adolescence, sexuality, and the criminal law. Multidisciplinary perspectives*. New York: Haworth, 184 pag., US\$ 29,95

Recensies

Lankveld, J. van (2004). **Naar de 7de hemel. Verbeter zelf je seksuele relatie**. Haarlem: Aramith, 296 pag., • 15,90.

‘Naar de 7de hemel’ is de herziene uitgave van ‘Zelf je seksuele relatie verbeteren’ – het zelfhulpboek van Jacques van Lankveld dat in 1993 door Jan Moors in dit Tijdschrift werd gerecenseerd. In deze nieuwe editie is de tekst “op veel plaatsen gewijzigd en aangevuld” om nieuwe ontwikkelingen binnen de seksuologie een plaats te geven. Daarbij moet worden gedacht aan: 1. “de komst van farmacologische behandelingen voor mannelijke seksuele problemen als erectiele dysfunctie en te snelle zaadlozing”, 2. “het denken over de samenhang tussen seksueel verlangen en de problemen op dat gebied enerzijds en seksuele opwindingsproblemen anderzijds”, 3. het onderzoek naar “de effecten van psychologische begeleiding, gespecialiseerde fysiotherapie en chirurgische ingrepen” bij vrouwelijke seksuele-pijnproblemen, en 4. de opkomst van internet.

Net als de oorspronkelijke uitgave bestaat ‘Naar de 7de hemel’ uit 15 hoofdstukken: 1. ‘Zelf je seksuele relatie verbeteren? Kan dat?’, 2. ‘Seks zit in je hoofd’, 3. ‘Wie baas in eigen hoofd wordt, wordt ook baas over eigen lijf’, 4. ‘Geen zin in vrijen en seks’, 5. ‘Moeite met opwindings’, 6. ‘Seks is doen, denken en voelen’, 7. ‘Vrijen met jezelf (voor een vrouw)’, 8. ‘Als een vrouw geen orgasme kent’, 9. ‘Vrijen met jezelf (voor een man)’, 10. ‘Een moeilijke zaadlozing’, 11. ‘Stap voor stap naar gemeenschap toe’, 12. ‘Vaginalistische reacties en pijn tijdens gemeenschap bij de vrouw’, 13. ‘Als je een erectie wilt, maar niet krijgt’, 14. ‘Het orgasme komt te snel’, en 15. ‘Met elkaar praten over vrijen en seks’. Het gaat daarbij, zo wordt in het eerste hoofdstuk opgemerkt, “over seksualiteit binnen langer durende relaties tussen mannen en vrouwen”. Belangrijk is, zo stelt de auteur aan het einde van dit hoofdstuk, om de hoofdstukken 2 en 3 eerst goed te lezen – “die leggen een basis voor de rest van het boek”. “Daarna kun je je beperken tot de hoofdstukken waarin de probleemgebieden behandeld worden die voor jullie seksuele relatie belangrijk zijn”.

In hoofdstuk 3 wordt aan de hand van ‘Het abc van emoties’ duidelijk gemaakt dat gevoelens (c) niet worden veroorzaakt door gebeurtenissen of situaties (a), maar door de gedachten over die gebeurtenissen of situaties (b). Vervolgens wordt de lezer geleerd om een ‘rationele zelfanalyse’ te maken. Daarbij is het de bedoeling na te gaan of de gedachten die een bepaald ongewenst gevoel oproepen, waar zijn en je verder helpen. Is dat niet het geval dan wordt men aangeraden deze irreële gedachten te vervangen door meer reële gedachten. Deze reële gedachten worden eerst alleen in fantasie en daarna ook in werkelijkheid toegepast. In de hoofdstukken 4 t/m 15 wordt deze techniek uit de ‘rationele therapie’ gebruikt om seksuele moeilijkheden en problemen in de communicatie over seks te lijf te gaan. Behalve de ‘rationele zelfanalyse’ worden de lezer daarbij ook andere oefeningen aangereikt. In hoofdstuk 4 - ‘Geen zin in vrijen en seks’ - zijn dat bijvoorbeeld oefeningen met als titel: ‘Hoe is je seksuele waarneming?’, ‘Kijken naar je eigen lichaam’, ‘Je seksuele waarneming in kaart brengen’, ‘Erotische prikkels opzoeken (zonder partner)’, ‘Samen erotische prikkels opzoeken’, ‘Seksuele fantasietraining’ en ‘Genieten van elkaars aanrakingen’.

In hoofdstuk 1 wordt niet alleen uiteen gezet hoe dit boek is opgebouwd en te gebruiken valt, maar komen ook vragen aan bod als: ‘Zelf je seksuele relatie verbeteren? Kan dat?’, ‘Wat zijn seksuele problemen?’, ‘Hoe ontstaan seksuele problemen?’, en ‘Zit je met een seksueel probleem?’, ‘Of heb je geen seksueel probleem, maar een ander probleem?’ Om na te gaan hoe erg het seksuele probleem is waarmee de lezer zit en hoe ernstig het probleem in de seksuele relatie, is een drietal vragenlijstjes toegevoegd: “een voor vrouwen, een voor mannen en een voor jullie samen als paar”. Het gebruik van vragenlijsten lijkt in een dergelijke context welhaast onontkoombaar. Over de zinvolheid daarvan heb ik, ook in dit geval, echter twijfels. Kan de ernst van de problematiek daadwerkelijk worden afgeleid uit de hoogte van de totaalscores op deze lijstjes? Waarom zou, als je last hebt van slechts één symptoom, van een ernstig probleem geen sprake kunnen zijn?

In hoofdstuk 2 wordt de lezer duidelijk gemaakt dat aan seksualiteit verschillende fasen te onderscheiden zijn en dat ‘gedachten’ hierop van invloed zijn. In het fasenmodel dat daarbij wordt gehanteerd (‘Zin krijgen in vrijen en seks’, ‘Opgewonden worden’, ‘Seksueel actief zijn’, ‘Ontspannen na het vrijen’) is ‘Klaarkomen’ vervangen door ‘Seksueel actief zijn’. Waarom in deze ‘keten van emoties’ het orgasme is geschrapt en in plaats daarvan een gedragselement is ingevoegd, is voor mij onduidelijk. De lichamelijke reacties die kenmerkend zijn voor de verschillende fasen van de seksuele responscyclus, komen pas aan bod in de hoofdstukken waarin de afzonderlijke fasen (en de problemen die daarin kunnen optreden) centraal staan. Afbeeldingen worden daarbij niet gebruikt. Om wat voor lichamelijke veranderingen het in dit verband gaat, zal een deel van de lezers daardoor beslist ontgaan.

In zijn recensie van ‘Zelf je seksuele relatie verbeteren’ stelde Jan Moors dat je een “MAVO-opleiding genoten zult moeten hebben” om de tekst van dit boek te begrijpen. Voor

‘Naar de 7de hemel’ geldt dat evenzeer. Kritiek had Moors op de kwaliteit van afbeeldingen. (“Sommige prenten en vooral de gelaatsuitdrukking van sommige gezichten doen wat amateuristisch aan”). In ‘Naar de 7de hemel’ zijn deze afbeeldingen dan ook niet meer opgenomen. Wat ook is geschrapt, is het overzicht met ‘Andere hulpmogelijkheden’ achterin het boek. Op pagina 82 wordt desondanks nog naar dit overzicht verwezen. ‘Naar de 7de hemel’ bevat wel meer van dit soort slordigheden. Ook het woordgebruik (soms te moeilijk) en de manier van schrijven (de je-vorm is voor mijn gevoel soms te ver doorgevoerd) zijn op een aantal plaatsen nog voor verbetering vatbaar. Werk aan de winkel dus bij de voorbereiding van de volgende, herziene uitgave - die, naar ik hoop, geen 11 jaar op zich zal laten wachten. Over het boek als geheel ben ik, net als Jan Moors over ‘Zelf je seksuele relatie verbeteren’, heel positief!

Jos Vroege, psycholoog

Literatuur

Lankveld, J. van (1993). *Zelf je seksuele relatie verbeteren*. Cothen: Servire.

Moors, J. (1993). Zelf je seksuele relatie verbeteren [Recensie]. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 17, 211-212.

Bailey, J.M. (2003). **The man who would be queen. The science of gender-bending and transsexualism**. Washington: Joseph Henry Press, 256 pag., US\$ 24,95.

Op de kft van dit interessante boek schreef Simon LeVay de volgende aanbeveling: “Absolutely splendid”. Mijns inziens een sterk overdreven karakterisering, maar het moet gezegd worden: ‘The man who would be queen. The science of gender-bending and transsexualism’ van psycholoog Michael Bailey is een fascinerend boek. Maar evenzeer een problematisch en controversieel boek (bijv. Bockting, 2005). Waar deze bespreking te beginnen: bij het fascinerende, het problematische of het controversiële? Eén controversieel punt is de klacht van sommige onderzoekssubjecten dat Bailey onzorgvuldig is geweest in de omgang met hen. Onzorgvuldig in de zin van: onjuiste voorlichting over de aard van zijn onderzoek, onjuiste voorlichting over de doelstelling van zijn onderzoek, seksuele toenaderingspogingen tot sommige proefpersonen. Of deze kritiek juist is, vormt het object van een onderzoek van de Northwestern University, de werkgever van professor Bailey. Voor de lezer van dit boek is de juistheid van deze klachten niet na te gaan. Indien zou blijken dat die klachten terecht zijn, is dat mijns inziens onacceptabel en is Michael Bailey zijn boekje te buiten gegaan. Indien het hier echter zou gaan om valse aantijgingen van proefpersonen om Michael Bailey in een kwaad daglicht te stellen, dan is dat mijns inziens evenzeer onacceptabel.

Het fascinerende aan dit boek over man-naar-vrouw transseksualiteit is dat het in een kort bestek op een zeer heldere wijze een goed geschreven overzicht geeft van een specifieke en invloedrijke benadering van genderdysforie.

Wat is de kern van deze benadering? Op basis van het onderzoek en de theoretische visie van Ray Blanchard (bijv. 1987;1989) meent Bailey dat er twee types man-naar-vrouw transseksuelen zijn: “The two types of transsexuals who begin life as males are called homosexual and autogynephilic. Once understood, these names are appropriate. Succintly put, homosexual male-to-female transsexuals are extremely feminine gay men, and autogynephilic transsexuals are men erotically obsessed with the image of themselves as women” (p. 146). Daarmee is ook duidelijk dat Bailey transseksualiteit conceptueel in verband brengt met bepaalde vormen van homoseksualiteit, femininiteit en parafilie. In de drie delen van het boek werkt hij dat gezichtspunt uit in veelal korte hoofdstukken. Zijn wetenschappelijk proza illustreert Bailey levendig met allerlei voorbeelden uit het dagelijkse leven. Deel 1 gaat over vrouwelijkheid bij jongens gedurende hun kindertijd. Thema’s die hier aan bod komen zijn onder meer: in welke mate is femininiteit bij kleine jongetjes een voor-speller voor hun latere seksuele oriëntatie?; behoort de diagnose genderdysforie (in de kindertijd) in de Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders?; welke therapievorm is aangewezen voor het behandelen van genderdysforie bij jongens in de kindertijd?; de John/Joan/John casus, met andere woorden: intersekse-condities en hun behandeling. Deel 2 staat stil bij vrouwelijkheid en mannelijkheid bij homoseksuele mannen. Met onder meer veel aandacht voor het werk van Zucker, Lippa en Bailey’s eigen onderzoek. Ook is er veel aandacht voor seksualiteit bij homoseksuele mannen. En ten slotte staat Bailey stil bij de etiologie van homoseksualiteit in hoofdstuk 6 en 7. Zijn standpunt laat aan duidelijkheid niets te wensen over: genen, hormonen en hersenen bepalen seksueel gedrag. Bailey is bij het verduidelijken van dat standpunt opvallend biologisch reductionistisch. Een visie die, vermoed ik, samenhangt met Bailey’s idee dat de seksuele oriëntatie een essentieel onderdeel is van de menselijke natuur (p. 126), die een evolutionair product is (bijvoorbeeld: pp.116-118). Het derde deel behandelt man-naar-vrouw transseksualiteit. Na allerlei voorbeelden in hoofdstuk 8 bespreekt Bailey uitvoerig de theorie van Ray Blanchard. Het homoseksuele type karakteriseert Bailey als volgt: “First was the kind of transsexual that most of us think of when we hear ‘transsexual’, the classic, homosexual type, like Therese. From soon after birth, these males behaved like, and desired to be female. No one who spent much time with them could be very surprised that eventually they would choose sex reassignment surgery. Of all transsexual types, this was the one that most seemed to consist of “women trapped in men’s bodies”” (p. 159). Heel anders is Bailey’s typering van de autogynefiele transseksuele persoon: “Autogynephilia is not primarily a disorder of gender identity, except in the obvious sense that the goal of the transsexual is to become the other sex (p. 167)... Autogynephiles are men who have created their image of attractive women in their own bodies, an image that coexists with their original, male selves. The female self is a man-made creation. They visit the female image when they want to have sex, and some become so attached to the female image that they want it to become their one, true self (p. 168)... In order to

progress scientifically toward the causes of autogynephilia, it will be useful to keep in mind that autogynephilia seems to be a type of paraphilia”. (p. 171) In hoofdstuk 11 bespreekt Bailey geslachtsaanpassende behandelingen; een interventie die Bailey aanvaardbaar vindt voor beide typen transseksuele personen. Een interessant aspect van Bailey’s betoog is dat het ook de aandacht vestigt op het verdriet en lijden van kinderen en partners als hun vader of echtgenoot een geslachtsaanpassende behandeling start en doorloopt. Ook merkt Bailey op dat het sociale transitieproces van man naar vrouw bij vele transseksuele personen vaak moeizaam blijft verlopen na de geslachtsaanpassende chirurgie. Dat neemt niet weg dat Bailey de effectiviteit van geslachtsaanpassende behandelingen als positief beoordeelt (pp. 207-209).

Problematisch is het boek mijns inziens in een aantal aspecten. Het boek bevat een aantal moeilijk te begrijpen wetenschappelijke omissies. Enkele voorbeelden. Er worden geen definities gegeven van masculiniteit en femininiteit. De kritiek op Blanchards terminologie ontbreekt (al geeft Bailey toe dat het hele veld terminologisch nogal verward is). Er is een duidelijke vooringenomen selectiebias in wat Bailey wel vermeldt als wetenschap en wat niet. Zo ontbreekt bijvoorbeeld iedere aandacht voor het werk van Dick Swaab (terwijl Simon LeVay’s werk uitvoerig besproken wordt). Op zijn website geeft Bailey daarvoor de reden: het Nederlandse werk à la Swaab en Gooren is niet deugdelijk genoeg; alsof het werk van LeVay methodologisch beter zou zijn. Er wordt voorbijgegaan aan Bems biopsychosociale theorie over ‘the exotic becomes the erotic’. Een enkele keer gebruikt Bailey de term seksuele identiteit. Helaas gaat hij nergens in zijn boek in op identiteitsontwikkeling, noch op de invloeden daarop van bijvoorbeeld discriminatie en stigmatisatie. Zou het kunnen dat dit mede het gevolg is van het feit dat zijn ‘essentialistische visie’ in tegenstelling tot constructionistische en (sommige) ontwikkelingspsychologische en sociaal psychologische benaderingen tot nog toe niets zinnigs te melden heeft gehad over de invloed van dergelijke factoren en processen? Evenmin gaat Bailey in op de relaties tussen seksuele oriëntaties en seksuele identiteiten. Over de diagnostiek, begeleiding en psychotherapie van (volwassen) genderdysfore patiënten heeft Bailey niet veel te melden. Mogelijk samenhangend met het feit dat hij vooral zijn aandacht focust op etiologische vraagstellingen en weinig ingaat op wat te doen als de etiologie “zich voltrokken heeft”. Interventies ter bevordering van sociale integratie, sociale weerbaarheid, empowerment, zelfeffectiviteit en het leren hanteren van stigmatisering en discriminatie hadden meer aandacht verdient. Nu komt Bailey niet verder dan de visie: “Every day gay people suffer real harm - indignities and abuse committed by those with irrational prejudice. We can do a lot more good by focusing on this problem, and trying to solve it, than by speculating about the harm that science might cause” (p. 115) door te zoeken naar de oorzaken van homoseksualiteit. Dit gezichtspunt weerhoudt Bailey er echter niet van om zijn wetenschappelijke aandacht vooral te richten op etiologische vraagstellingen en te menen dat - als dat mogelijk zou worden - het acceptabel

is dat ouders zouden beslissen tot het genetisch of prenataal voorkomen van homoseksuele kinderen (bijvoorbeeld door het nemen van pillen of het volgen van bepaalde diëten (p. 114)). Een laatste probleem dat ik wil noemen is Bailey's discussie over de DSM. Die vind ik erg oppervlakkig en onuitgewerkt. Een heldere definitie van een 'mental disorder' ontbreekt. Evenzeer is mij onduidelijk waarom - als je Bailey's theoretische visie doortrekt - transseksualiteit wel als een 'mental disorder' geassocieerd dient te worden en homoseksualiteit niet. Als voorlaatste kritiek zou ik willen signaleren dat Bailey vooral aandacht besteedt aan wat gemeenschappelijk, prototypisch of gemiddeld is bij deze patiëntenpopulatie, maar bijzonder weinig aandacht besteedt aan heterogeniteit en variatie binnen (sub)groepen van genderdysforie patiënten. Ten slotte meldt Bailey niet dat veel van het uitgevoerde onderzoek tot nog toe niet gerepliceerd is.

Het controversiële van Bailey's boek kan als volgt geïllustreerd worden. Bailey schrijft alsof hij alleen - samen met enkele gelijkgestemden - de wetenschappelijke waarheid (a priori) in pacht heeft. Andersdenkenden zijn niet au sérieux te nemen: hun methodologieën en hun ideeën deugen niet. Mijns inziens is er op dit punt duidelijk sprake van vooringenomenheid bij Bailey en is hij ook niet consistent. Als Bailey patiënten beschrijft dan doet hij dat vaak op basis van klinische indrukken (van anderen). Niet bepaald een sterke methodologie. Verder gebruikt Bailey naar mijn oordeel een te sterk intentioneel taalgebruik, waardoor het lijkt alsof patiënten met genderdysforie hun therapeuten vooral met opzet bedriegen en beliegen en een geslachtsaanpassende behandeling willen, omdat ze doelbewust daarmee een seksuele kick realiseren. Ik vind Bailey's beschrijving van patiënten te vaak weinig respectvol en te vaak weinig empirisch onderbouwd. Ook politiseert Bailey onnodig en onhelder. Zo noemt Bailey Green links, Reekers rechts en Zucker een centrumfiguur. Onduidelijk is wat deze termen betekenen. Mijns inziens draagt deze politisering niets bij aan het boek. En het blijft me een raadsel waarom Bailey zijn eigen politieke positie niet helder maakt. Hij is duidelijk tegen rechts, maar het is mij niet duidelijk geworden of hij zich als links of centrum definieert.

Wat is mijn eindoordeel over dit boek? Bailey heeft zeker een fascinerend boek geschreven dat beslist de moeite van het lezen waard is en zeer zeker tot nadenken aanzet. Ook deel ik zijn visie dat empirisch onderzoek nodig is ter validering van theorieën en ter toetsing van de effectiviteit van interventies. Toch vind ik het boek een gemiste kans. Misschien bevorderd door het feit dat het boek geschreven is voor een lekenpubliek, is het inhoudelijk eenzijdig en qua stijl ronduit bot en weinig respectvol. Kortom, ondanks de kwaliteiten van het boek, blijft het een gemankeerd of dien ik te zeggen gehandicapt boek. Jammer, maar laat ons het kind niet met het badwater weggoeien.

Luk Gijs, psycholoog

Literatuur

Blanchard, R. (1987). Typology of male-to-female transsexualism. *Archives of Sexual Behavior*, 14, 247-261.

Blanchard, R. (1989). The classification and labeling of nonhomosexual gender dysphorias. *Archives of Sexual Behavior*, 18, 315-334.

Bockting, W. (2005). Biological reductionism meets gender diversity in human sexuality. *The Journal of Sex Research*, 42, 267-270.

Geffner, R., Crumpton Franey, K., Geffner Arnold, T., & Falconer, R. (Eds.) (2003). **Identifying and treating sex offenders. Current approaches, research and techniques.** New York: Haworth, 292 pag., US\$ 39,95.

De laatste decennia is de interesse voor de diagnostiek, behandeling, en risicotaxatie bij seksuele delinquenten fors toegenomen. Niet verwonderlijk wanneer we weten dat seksueel geweld - zoals meerdere studies aantonen - prominent aanwezig blijft in de hedendaagse maatschappij. Seksueel geweld komt vaak voor; dikwijls wordt het seksueel geweld niet gerapporteerd aan de instanties of zelfs niet verteld aan vrienden of familie. Bijgevolg blijven veel daders buiten vervolging. Hoewel het onderzoek naar seksuele delinquenten nog in de kinderschoenen staat, wordt onze kennis op dat domein toch voortdurend groter. 'Identifying and treating sex offenders. Current approaches, research and techniques' beoogt de actuele kennis over daders van seksuele misdrijven te bundelen. De redacteurs van het boek doen dit door artikelen van diverse auteurs bijeen te brengen in drie hoofdstukken: over theoretische aspecten, over diagnostiek en forensische thema's, en over behandeling. De auteurs leven en werken - op een Canadese auteur na - in de Verenigde Staten. Het boek is dan ook een weergave van de Noord-Amerikaanse situatie.

'Adult sexual offenders: Current issues and future directions' van Geffner, Crumpton Franey en Falconer opent het theoretisch hoofdstuk. In dit artikel worden prevalentiecijfers gegeven, bediscussieerd en de moeilijkheid van hun onderlinge vergelijkbaarheid - door verschillen in definiëring van seksueel geweld - wordt aangestipt. Die definitie is problematisch. De ene jurisdictie definieert 'seksuele misdrijf' op een verschillende manier dan de andere. Variabelen hierbij zijn: instemming, leeftijd van de betrokkenen, het leeftijdsverschil tussen dader en slachtoffer, echtelijke relaties of samenwonenden, de sterkte van de uitgeoefende druk en de druk door verwanten. De opvatting dat alle seksuele misdadigers gefixeerd of geregressieerd zijn wordt verlaten wegens de grote variatie in typologie die we aantreffen; als voorbeeld wordt hierbij het verschil tussen een seriële verkrachter en de pleger van een éénmalig incestdelict, genoemd. De meeste seksuele deviaties worden als parafilie geïnclassificeerd. Als het seksueel contact tussen een volwassene en een kind betreft, is de diagnose pedofilie. Met voorkeur voor jongens? Of voor meisjes? Of voor beide? Specifiek binnen de gezinscontext zoals bij incest of niet? Alleen maar tot kinderen aangetrokken of niet exclusief - dus ook seksueel aangetrokken tot volwassenen? Een nieuwe beweging stelt dat parafilieën een seksuele voorkeur uitdrukken maar geen geestesziekte, om welke reden ze uit de psychia-

en interpretatie. Wat door sommigen als ‘zachte signalen’ voor misbruik wordt gezien, wordt door andere professionals zelfs niet vermeld.

Clark Clipson bediscussieert in ‘Practical considerations in the interview and evaluation of sexual offenders’ een ‘framework’ voor onderzoek en diagnostiek bij plegers van seksuele misdaden. Hij gaat ervan uit dat de meeste klinici - of het nu psychologen, psychiaters of sociaal werkers zijn - onvoldoende getraind zijn in het stellen van een diagnose en het maken van evaluaties bij deze specifieke categorie. Volgens Clipson gebruiken veel klinici hun klassieke ‘onderzoeksbatterij’ en concluderen op basis daarvan dat de onderzochte geen seksuele misdadiger is en/of dat er geen risico is op een seksuele misdaad. De specifiek voor volwassen plegers van seksuele misdrijven ontworpen meetinstrumenten behoren gebruikt te worden, zoals de Multi-phasic Sex Inventory, de Abel-Becker Cognitions Scale, de Clarke Sex History Questionnaire en de Psychopathy Checklist-Revised van Hare, naast andere instrumenten en vragenlijsten, om aldus de attitudes, visies en gedragingen in kaart te brengen. Maar zelfs met de geëigende technieken en protocollen, toegepast en geïnterpreteerd door een in de dynamiek en diagnose van plegers van seksuele misdrijven getrainde professional, kan niet definitief vastgesteld worden of iemand een plegger is van seksueel geweld of niet. Methoden om zekerheid te krijgen over seksueel misdadig gedrag impliceren een bekentenis, DNA-sporen, een getuigenis of - in het geval van misbruik van een kind - een evaluatie van de toestand van het kind. Clipson bespreekt verder onder meer de ethische aspecten die samenhangen met het onderzoek van iemand die van een seksueel misdrijf beschuldigd wordt.

In ‘The current role of post-conviction sex offender polygraph testing in sex offender treatment’ van Ron Kokish staan de klinische en ethische implicaties van het gebruik van de leugendetector centraal. De ontkenning overwinnen vormt een kernelement in de behandeling van de plegger van een seksueel misdrijf en hierin kan uiteraard de leugendetector een hulpmiddel zijn om de ontkenning te ontcrachten. Het gebruik van de leugendetector is omstreden, zeker als middel om te onderzoeken of iemand een seksuele misdadiger is, omdat de techniek onvoldoende betrouwbaar is. Toch kan het gebruikt worden als onderdeel van een behandeling om uit te zoeken of er sprake is van terugval en/of bijkomende misdrijven.

Het derde deel van dit boek betreft de behandeling van plegers van seksuele misdrijven. Behandelingsprogramma’s voor plegers van seksueel geweld, zijn niet populair en krijgen te weinig financiële ondersteuning. Toch is gebleken dat één jaar behandeling in een instelling minder kost dan een jaar opsluiting zonder behandeling. Een meta-analyse van meerdere studies toont aan dat het recidivepercentage lager is bij behandeling dan zonder behandeling. Nu zijn de data uit de verschillende onderzoeken niet zonder meer vergelijkbaar, maar allen wijzen ze toch in dezelfde richting: behandelen heeft wel zin. Het vergt evenwel nog veel onderzoek om uit te maken welke vorm van behandeling het meest geschikt is voor welke categorie van seksuele misdadigers

en onder welke omstandigheden.

Pamela Yates beschrijft in ‘Treatment of adult sexual offenders: A therapeutic cognitive-behavioural model of intervention’ een cognitief-gedragstherapeutisch behandelmodel. De focus in dit model wordt gelegd op attitudes die het plegen van een seksueel misdrijf in de hand werken, op woedemanagement, op slachtofferempathie, op deviante seksuele opwindings en op het voorkomen van terugval. Yates geeft ook de recente ontwikkelingen aan in die vorm van therapie, zoals emotiemanagement en het zelf managen van het recidiverisico. Ze onderstreept ten slotte het belang van de karakteristieken die een therapeut die deze behandelvorm toepast, moet bezitten.

Fabian Saleh en Fred Berlin presenteren met ‘Sex hormones, neurotransmitters, and psychopharmacological treatments in men with paraphilic disorders’ een tweede bijdrage in dit boek. Ze bespreken de meest prominente medische behandelingen van seksuele deviantie. Eerst geven ze twee gevalsstudies waaruit de effectiviteit van farmacotherapie voor parafiele mensen moet blijken. Vervolgens lichten ze de sleutelconcepten van het serotonine en catecholamine systeem en van de sekshormonen, toe. Ze bespreken de efficiëntie van en de tolerantie bij de testosteronverlagende agentia medroxyprogesterone acetaat, cyproterone acetaat en leuprolide acetaat. Daarna wordt een overzicht gegeven van de beschikbare gegevens in neurobiologische en psychofarmacologische studies naar het effect van SSRI’s (selectieve serotonine heropnameremmers) in de behandeling van parafilieën.

Mark Carich, Carole Metzger, Mirza Baig en Joseph Harper onderzoeken in ‘Enhancing victim empathy for sex offenders’ een behandelingsmodaliteit die probeert bij de plegger van een seksueel misdrijf empathie te ontwikkelen en/of te vergroten voor het slachtoffer. Hun uitgangspunt is dat slachtofferempathie kan worden aangeleerd en een nuttige, zelfs noodzakelijke component is in de behandeling van plegers van seksueel geweld. Na de definiëring van slachtofferempathie en de presentatie een model dat 6 niveaus van empathie onderscheidt, beschrijven ze de sleutel-elementen die een rol spelen in de ontwikkeling van empathie. Vanuit klinisch oogpunt geven ze vervolgens de basisprincipes bij de ontwikkeling van empathie en meerdere technieken die hierbij als hulpmiddel gebruikt kunnen worden.

Prof. Keith Kaufman schreef op de kaft van dit boek dat het een must is in de boekenkast van eenieder die in de klinische praktijk of onderzoek met volwassen plegers van seksueel misdrijf te maken heeft. Dit kan ik enkel volmondig beamen. Een boek over de stand van zaken op dit terrein, dat vrij volledig en up-to-date is, beantwoordt aan een grote behoefte voor wie zich met deze thematiek bezighoudt. Het boek is evenwichtig opgebouwd en laat zowel theorie als diagnose en behandeling aan bod komen. Elk artikel is overzichtelijk en in een klare taal geschreven en voorzien van een uitgebreide bibliografie. Ook cijfermateriaal wordt niet uit de weg gegaan. Het innemen van duidelijke standpunten wordt niet geschuwd en goed gemotiveerd.

Gabriël Van Damme, psycholoog.

Seksuologische Tijdschriften

Archives of Sexual Behaviour, 2005, 34, (5)

Crystallizing the HIV epidemic: Methamphetamine, unsafe sex, and gay diseases of the will
H. Worth, & P. Rawstorne 483

Exploring the motivations and fantasies of strip club customers in relation to legal regulations
K. Frank 487

Timing of pubertal maturation and the onset of sexual behavior among Zimbabwe school boys
B.C. Campbell, H. Prossinger, & M. Mbzivo 505

Sexual abuse in childhood and sexual dysfunction in adulthood: An Australian population-based study
J.M. Najman, M.P. Dunne, D.M. Purdie, F.M. Boyle, & P.D. Coxeter 517

Increased high risk sexual behavior after september 11 in men who have sex with men: An internet survey
M.A. Chiasson, S. Hirshfield, M. Humberstone, J. DiFilippi, B.A. Koblin, & R.H. Remien 527

Sex differences in affective responses to homoerotic stimuli: Evidence for an unconscious bias among heterosexual men, but not heterosexual women
A.L. Mahaffey, A. Bryan, & K.E. Hutchison 537

Appetitive responses to sexual stimuli are attenuated in individuals with low levels of sexual desire
T.D. Giargiari, A.L. Mahaffey, W.E. Craighead, & K.E. Hutchison 547

Stability and change in sexual practices among first-year Australian university students (1990–1999)
A.Grunseit, J. Richters, J. Crawford, A. Song, & S. Kippax 557

Sexual orientation in United States and Canadian college students
L. Ellis, B. Robb, & D. Burke 569

Culture, Health & Sexuality, 2005, 7, (5)

Toward the abandonment of female genital cutting: Advancing research, communication and collaboration
G Sedgh, E. Jackson, & B. Ibrahim 425

Socio-cultural dynamics of female genital cutting: Research findings, gaps, and directions
E. Gruenbaum 429

The consequences of female circumcision for health and sexuality: An update on the evidence
C. Makhlouf Obermeyer 443

Methodological issues in measuring the impact of interventions against female genital cutting
I. Askew 463

'Take your mat and go!': Rural Malawian women's strategies in the HIV/AIDS era
E. Schatz 479

Homophobia, hypermasculinity and the US black church
E.G. Ward 493

International Journal of Impotence Research, 2005, 17, (5)

Obesity, the metabolic syndrome, and sexual dysfunction
K. Esposito, & D. Giugliano 391

Testosterone therapy in women: A review
S. Bolour, & G. Braunstein 399

The effect of DA-8159, a novel PDE5 inhibitor, on erectile function in the rat model of hypercholesterolemic erectile dysfunction

K.K. Kang, J.Y. Yu, M. Yoo, & J.W. Kwon 409

Ultrastructural comparison of penile cavernous tissue between hypertensive and normotensive rats
R. Jiang, J.H. Chen, J. Jin, W. Shen, & Q.M. Li 417

Initial validation of a novel rat model of vasculogenic erectile dysfunction with generalized atherosclerosis
K. Park, H. Son, S.W. Kim, & J.-S. Paick 424

Evaluation of a progressive treatment program for erectile dysfunction in patients with diabetes mellitus
S. Israilov, J. Shmueli, E. Niv, D. Engelstein, P. Livne, & J. Boniel 431

Secondhand tobacco smoke impairs neurogenic and endothelium-dependent relaxation of rabbit corpus cavernosum smooth muscle: Improvement with chronic oral administration of L-arginine
S.S. Göçmez, T. Utkan, C. Duman, F. Yildiz, G. Ulak, M.N. Gacar, & F. Erden 437

Erectile dysfunction and its correlates among the Ariaal of northern Kenya
P. Gray, & B. Campbell 445

Efficacy of tadalafil in the treatment of erectile dysfunction in hypertensive men on concomitant thiazide diuretic therapy
R.A. Kloner, R. Sadovsky, E.G. Johnson, D. Mo, & S. Ahuja 450

A three-part study to investigate the incidence and potential etiologies of tadalafil-associated back pain or myalgia
A.D. Seftel, J. Farber, J. Fletcher, M.C. Deeley, A. Elion-Mboussa, A. Hoover, A. Yu, & P. Fredlund 455

Testosterone replacement therapy and the risk of prostate cancer: A perspective view
A.B. Barqawi, & E.D. Crawford 462

What is sexual medicine?
M.I. Resnick 464

The testosterone patch for women
S.A. Kingsberg 465

Phosphodiesterase 11 (PDE11): Is it a player in human testicular function?
S.H. Francis 467

Priapism caused by 'All Nite Long'
R. Miacinovic, S. Zafar, J. Sferra, & M. Wainstein 469

Alcock's canal releasing for pudendal artery syndrome resulting from gunshot injury
B. Seckin, Y. Kibar, S. Goktas, & F. Erdemir 471

Journal of Homosexuality, 2005, 49, (1)

Online personal ads: Community and sex, virtually
D. Gudelunas 1

Homosexuality in TV situation comedies: Characters and verbal comments
G. Fouts, & R. Inch 35

Interpersonal contact experiences with gay men: A qualitative investigation of "fag hags" and gay-supportive heterosexual men
K. Castro-Convers, L.A. Gray Evans, N. Ladany, & A.E. Metzler 47

Children of the closet: A measurement of the anxiety and self-esteem of children raised by a non-disclosed homosexual or bisexual parent
P.D. Murray, & K. McClintock 77

The politics of invisibility: Homophobia and low-income HIV-positive women who have sex with women
E.D. Arend 97

Intergenerational effects of parental personality and relationship traits on mate choice among gay male and lesbian offspring
B. van Eeden-Moorefield, & E.W. Lindsey 123

- The role of values in understanding attitudes toward lesbians and gay men
B.A. Vicario, B.J. Liddle, & D.A. Luzzo 145

Journal of Homosexuality, 2005, 49, (2)

- Online surveys for BGLT research: Issues and techniques
E.D. Riggle, S.S. Rostosky, & C.S. Reedy 1
- Effects of subtle heterosexism on gays, lesbians, bisexuals
S.M. Burn, K. Kadlec, & R. Rexer 23
- Implicit and explicit attitudes towards lesbians and gay men
M.C. Steffens 39
- Heterosexuals' attitudes toward hate crimes and hate speech against gays and lesbians: Old-fashioned and modern heterosexism
G. Cowan, B. Heiple, C. Marquez, D. Khatchadourian, & M. McNevin 67
- Gay and lesbian perceptions of discrimination in retirement care facilities
M.J. Johnson, N.C. Jackson, J.K. Arnette, & S.D. Koffman 83
- Sociocultural interpretations of social phobia in a non-heterosexual female
J. Eckleberry-Hunt, & A. Dohrenwend 103
- Homosexual signification: A moral construct in social contexts
B.C. Green 119
- The importance of spirituality among gay and lesbian individuals
P.P. Tan 135
- Measuring gay and lesbian group affect
B.J. Fogarty, & G.A. Pettis 145

Journal of Sex & Marital Therapy, 2005, 31, (5)

- Synergy between sexual abuse and cervical cancer in causing sexual dysfunction
K. Bergmark, E. Åvall-Lundqvist, P. Dickman, G. Steineck, & L. Henningsohn 361
- Development of a questionnaire on sexual quality of life in women
T. Symonds, M. Boolell, & F. Quirk 385
- Aging and sexual response in the laboratory in patients with erectile dysfunction
D. Rowland, L. Incrocci, & A. Slob 399
- Exploring relationships among communication, sexual satisfaction, and marital satisfaction
S. Litzinger, & K. Gordon 409
- Lovemaking as a ceremony of accreditation
R. Bergner 425
- A hypersexual paraphilic patient treated with leuprolide acetate: A single case report
F. Saleh 433

Journal of Sex & Marital Therapy, 2006, 32, (1)

- Tadalafil reversal of sexual dysfunction caused by serotonin enhancing medications in women
A. Ashton, & W. Weinstein 1
- Psychophysiological sexual arousal in women with a history of child sexual abuse
A. Rellini, & C. Meston 5
- Depression and sexual functioning in minority women: Current status and future directions
R. Dobkin, S. Leiblum, R. Rosen, M. Menza, & H. Marin.. 23
- Sildenafil effects on sexual function in asymptomatic volunteers: A controlled study
R. Kamin, I. Zion, B. Chudakov, & R. Belmaker 37

- Reliability and construct validity of the changes in Sexual Functioning Questionnaire Short-Form (CSFQ-14)
A. Keller, E. McGarvey, & A. Clayton 43
- Further validation of the interpersonal exchange model of sexual satisfaction
E. Byers, & S. Macneil 53

Journal of Sexual Medicine, 2005, 2, (5)

- The Journal of Sexual Medicine balances the growth of the journal and the depth of its roots
I. Goldstein 591
- Research on bicycle saddles and sexual health comes of age
S.M. Schrader 594
- Bicycle riding and erectile dysfunction: An increase in interest (and concern)
V. Huang, R. Munarriz, & I. Goldstein 596
- Development of a new geometric bicycle saddle for the maintenance of genitalperineal vascular perfusion
G. Breda, N. Piazza, V. Bernardi, E. Lunardon, & A. Caruso 605
- Only the nose knows: Penile hemodynamic study of the perineumsaddle interface in men with erectile dysfunction utilizing bicycle saddles and seats with and without nose extensions
R. Munarriz, V. Huang, J. Uberoi, S. Maitland, T. Payton, & I. Goldstein 612
- T-type (1g) low voltage-activated calcium channel interactions with nitric oxide-cyclic guanosine monophosphate pathway and regulation of calcium homeostasis in human cavernosal cells
X. Zeng, B. Keyser, M. Li, & S.C. Sikka 620
- Cholesterol feeding reduces vascular endothelial growth factor signaling in rabbit corporal tissues
D. Xie, C.D. Kontos, C.F. Donatucci, & B.H. Annex 634
- An evaluation of a telephone follow-up clinic in urology
K. Wylie, P. Allen, & R. Hallam-Jones 641
- Assessment of cerebrocortical regions associated with sexual arousal in premenopausal and menopausal women by using BOLD-based functional MRI
G.-W. Jeong, K. Park, G. Youn, H.-K. Kang, H. Joong Kim, J.-J. Seo, & S.-B. Ryu 645
- Women's sexual concerns: Data analysis from a help-line
S. Papaharitou, E. Nakopoulou, P. Kirana, M. Iraklidou, L. Athanasiadis, & D. Hatzichristou 652
- Efficacy of sildenafil citrate in men with erectile dysfunction following radical prostatectomy: A systematic review of clinical data
F. Montorsi, & A. McCullough 658
- Sexual intercourse attempt patterns with two dosing regimens of tadalafil in men with erectile dysfunction: Results from the sure study in 14 european countries
I. Moncada, J.-E. Damber, V. Mirone, E. Wespes, J. Casariego, M. Chan, & L. Varanese 668
- Sexual experience of female partners of men with erectile dysfunction: The Female Experience of Men's Attitudes to Life Events and Sexuality (FEMALES) study
W.A. Fisher, R.C. Rosen, I. Eardley, M. Sand, & I. Goldstein 675
- Efficacy and safety of oral tadalafil in the treatment of men in Canada with erectile dysfunction: A randomized, double-blind, parallel, placebo-controlled clinical trial
S. Carrier, G.B. Brock, P.J. Pommerville, J. Shin, G. Anglin, S. Whitaker, & C.M. Beasley Jr 685
- Improving the sexual quality of life of couples affected by erectile dysfunction: A double-blind, randomized, placebo-controlled trial of vardenafil
W.A. Fisher, R.C. Rosen, M. Mollen, G. Brock, G. Karlin,

Theorizing gender in intimate partner violence research
K.L. Anderson 853
 Philosophical and political issues in research on women's violence and aggression
L.D. Brush 867

Sex Roles, 2005, 53, (1-2)

(Un)Changing menopausal bodies: How women think and act in the face of a reproductive transition and gendered beauty ideals
H.E. Dillaway 1
 Objectification in fitness centers: Self-objectification, body dissatisfaction, and disordered eating in aerobic instructors and aerobic participants
I. Prichard, & M. Tiggemann 19
 Constructing gender in chat groups
S.C. Koch, B. Mueller, L. Kruse, & J. Zumbach 29
 How do lay people weight information about instrumentality, expressiveness, and gender-typed hobbies when judging masculinity-femininity in themselves, best friends, and strangers?
R.A. Lippa 43
 "Hands off the car, it's mine!" and "The teacher will be angry if we don't play nicely": Gender-related preferences in the use of moral rules and social conventions in preschoolers' dyadic play
T. Tulviste, & M. Koor 57
 The effects of subtle sexual harassment on women's performance in a job interview
J.A. Woodzicka, & M. LaFrance 67
 Compensation for inconsistencies: The effects of stereotype strength on expectations of applicants' job success and satisfaction
R.J. Alter, & C.E. Seta 79
 Feminism across borders: A Hungarian Adaptation of western feminism
S.S. Mathews, S.G. Horne, & H.M. Levitt 89
 Challenge and conformity on "Contested terrain": Images of women in four women's sport/fitness magazines
M. Hardin, S. Lynn, & K. Walsdorf 105
 Tomboyism or lesbianism? Beyond sex/gender/sexual conflation
C.L. Carr 119
 Individual differences in experiences of and responses to guilt and shame: Examining the lenses of gender and gender role
J. Benetti-McQuoid, & K. Bursik 133
 Married women's situational use of last names: An empirical study
L.K. Scheuble, & D.R. Johnson 143

Sex Roles, 2005, 53, (3-4)

Some consequences for helpers who deliver "cold comfort": Why it's worse for women than men to be inept when providing emotional support
A.J. Holmstrom, B.R. Burlison, & S.M. Jones 153
 Self-labeling sexual harassment
V.J. Magley, & E.I. Shupe 173
 Maintaining men's dominance: Negotiating identity and power when she earns more
V. Tichenor 191
 The impact of fathers' absence on African American adolescents' gender role development
J. Mandara, C.B. Murray, & T.N. Joyner 207
 Adolescent girls' coping with relational aggression
A.M. Remillard, & S. Lamb 221

Ethnicity, acculturation, and religiosity as predictors of female college students' role expectations
E. Bang, M.E. Lewis Hall, T.L. Anderson, & M.M. Willingham 231
 Gender, belief in the sexual double standard, and sexual talk in heterosexual dating relationships
K. Greene, & S.L. Faulkner 239
 Relationship between sexual violence and positive and negative cognitions of sexual dominance
C.A. Renaud, & E.S. Byers 253
 Resisting gendered smoking pressures: Critical consciousness as a correlate of women's smoking status
A.N. Zucker, A.J. Stewart, C.S. Pomerleau, & C.J. Boyd 261
 Beliefs about and attitudes toward menstruation among young and middle-aged Mexicans
M.L. Marván, S. Cortés-Iniestra, & R. González 273
 Body dissatisfaction in college women and their mothers: Cohort effects, developmental effects, and the influences of body size, sexism, and the thin body ideal
G.B. Forbes, L. Adams-Curtis, R.L. Jobe, K.B. White, J. Revak, I. Zivcic-Becirevic, & A. Pokrajac-Bulian 281

Sexual & Relationship Therapy, 2005, 20, (3)

Couples and parenting: Missing the links?
C. Clulow 265
 Better partners, better parents
P. Mansfield 269
 Two central roles for couple relationships: Breaking negative intergenerational patterns and enhancing children's adaptation
C. Pape Cowan, & P.A. Cowan 275
 Family welfare and couple support: A view from the bridge
H. Rhodes 289
 Becoming parents in the context of loss
L. Cudmore 299
 Partnering and parenting expectations in adoptive couples
A. Santona, & G.C. Zavattini 309
 The parental couple: Issues for psychotherapeutic practice
M. Ludlam 323
 Lesbian and gay parenting: Babes in arms or babes in the woods?
D. McCann, & H. Delmonte 333
 On thinking of parents as adults in divorce and separation
A. Shmueli 349
 Step change: The interplay of sexual and parenting problems when couples form stepfamilies
S. Pacey 359

Sexualities, 2005, 8, (4)

Fashion and passion: Marketing sex to women
F. Attwood 392
 In search of (better) sexual pleasure: Female genital 'cosmetic' surgery
V. Braun 407
 Visibility as privilege and danger: Heterosexual and same-sex interracial intimacy in the 21st century
A.C. Steinbugler 425
 Bisexual women, non-monogamy and differentialist anti-promiscuity discourses
C. Klesse 445
 Ethical erotics: Reconceptualizing anti-rape education
M. Carmody 465
 Stories of redemption? Teenage mothers as the new sex educators
J. Kidger 481

'Boys and girls should not be too close': Sexuality, the identities of African boys and girls and HIV/AIDS education
R. Pattman 497
 'Love in another country' - 'race', gender and sexuality in sexual education material targeting migrants in Sweden
A. Bredström 517

Sexuality and Disability, 2005, 23, (3)

A wise wife and good mother: Reproductive health and maternity among women with disability in South Korea
E.-K. Othelia Lee, & H. Oh 121
 The human sexual system in the context of the health sciences
C. López-Sosa, & R. Roldan Tévar 145
 Physical recreation of women with Turner Syndrome (TS)
Z. Lew-Starowicz, & W. Jez 155
 Recovering in-validated adulthood, masculinity and sexuality
S. Rapala, & L. Manderson 161
 Laboratory-measured pregnancy rates in a Thai tertiary hospital, some considerations on marital status
P. Ekawong, & V. Wiwanitkit 181
 Interesting serological tests from cases in sexually transmitted disease clinic: A note
V. Wiwanitkit 185

Zeitschrift fur Sexualforschung, 2005, 18, (2)

Lebensverläufe und Delinquenz von älteren Pädophilen
F. Wendt, & H.-L. Kröber 115
 Die deutschsprachige Version der Sexual Sensation Seeking Scale und der Sexual Compulsivity Scale
P. Hammelstein 135

Wer hat Angst vorm Sensate Focus?
G. Schmidt 148
 Tanz den Sensate Focus!
U. Clement 155
 Verstörte Erregung
Redaktion 163
 Lust - Funktion - Verstörung
M. Hauch 164
 Sexuelle Sucht: Diagnostik, Ätiologie, Behandlung
P. Briken, A. Hill, & W. Berner 185
 Fallbericht eines Patienten mit sexueller Sucht
W. Berner 198

Zeitschrift fur Sexualforschung, 2005, 18, (3)

„Eine merkwürdige Methode zur Verhinderung der Onanie“
M.A. Hulverscheidt 215
 Homosexualität in der Kindheit - Wie offen sind wir für gleichgeschlechtliche Entwicklungen von Mädchen und Jungen?
U. Schmauch 243
 Transsexualität im Spannungsfeld juristischer und medizinischer Diskurse
A. de Silva 258
 Verstörte Erregung
Institut für Sexualforschung und Forensische Psychiatrie, Universitätsklinikum Hamburg-Eppendorf 272
 Der Unbursch - Option Frau-Sein als Ausweg aus gescheiterter Männlichkeit?
S. Becker 273
 Kasuistik einer transsexuellen Entwicklung von Mann zu Frau
W.F. Preuss 280

De Hans E. Charlouisprijs voor bijzondere projecten op het gebied van seksuele vorming en emancipatie

De Stichting van Raaltfonds in Den Haag heeft in 2004 de eerste **Hans E. Charlouisprijs** aan de redactie van het jongerenblad *Expreszo* uitgereikt voor hun baanbrekende werk op het gebied van homoseksualiteit en jongeren. De prijs is een hommage aan Hans E. Charlouis, jarenlang de inspirator van de Haagse afdeling van de NVSH. De prijs wordt eens in de twee jaar uitgereikt en bedraagt maximaal • 2.000. In 2006 wordt deze prijs opnieuw uitgereikt.

De Hans E. Charlouisprijs heeft als *doel* om maatschappelijke initiatieven op het terrein van seksuele hervorming en emancipatie te waarderen en te stimuleren. De oorspronkelijke doelstellingen van de NVSH vormen hierbij de leidraad.

Kandidaten moeten voor 1 maart 2006 bij het bestuur van de Stichting van Raaltfonds worden aangemeld. Aanmelding dient schriftelijk te geschieden, met een beknopte beschrijving van het desbetreffende project, eventuele ondersteunende materialen en eventueel een be-

groting. Bij de aanmelding kan aangegeven worden hoe het eventueel te winnen prijzengeld ingezet wordt (dit is facultatief).

Het bestuur neemt zich voor om aan de *uitreiking* van de prijs een inhoudelijke activiteit te verbinden. Dat kan een lezing of een discussie zijn.

De *uitslag* wordt *medio juni 2006* aan de deelnemende kandidaten en aan de pers bekendgemaakt.

Commerciële initiatieven komen niet in aanmerking voor de prijs. Politieke en religieuze initiatieven komen in principe niet in aanmerking, tenzij ze een breed maatschappelijk doel dienen, zonder uitsluiting van andersdenkenden.

Voor verdere *informatie* over deze prijs en voor het aanmelden van kandidaten kunt u zich wenden tot het bestuur van de Stichting van Raaltfonds, inzake de Hans E. Charlouisprijs 2006 Groot Hertoginnelaan 203, 2517 ES Den Haag.